

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ імені Г. С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ**

**КОГНІТИВНІ ТА ЕМОЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВІ ФАКТОРИ
ПОВНОЦІННОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЮДИНИ:
КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ПІДХІД**

**МАТЕРІАЛИ
ІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

23-24 жовтня 2015 року

Харків – 2015

Ситнік С.В. Психологічні особливості міжособистісної взаємодії.....	257
Скворчевська Є.Л. Шляхи та засоби розвитку мотиваційно-ціннісної сфери студентів інженерно-педагогічних спеціальностей.....	258
Скрипник Н.Г. Теоретичні підходи до проблеми професійної самосвідомості практичного психолога.....	259
Solodukhova O.H. The process of self-attitude as a stage of general development of personality of a professional.....	261
Столярчук О.А. Роль самосвідомості майбутнього фахівця у формуванні його професійного універсуму.....	262
Stulika H. Peculiarities of formation of foreign language competence of future psychologists at the modern stage of society development.....	264
Talash I.O. Development of role competence of a teacher-philologist.....	265
Тиньков А.М., Литвинова В.Я. Определения пропускной способности человека-оператора.....	266
Ткачов С.І., Ткачова Н.О. Аутопсихологічна компетентність як складова професійної готовності майбутнього фахівця.....	267
Турчак О.М. Аналіз теоретичних підходів до корекції тривожності.....	268
Хілько С.О. Толерантність до ситуації невизначеності у діяльності психологів.....	270
Черкашин А.І. Дефініція "професійна індивідуальність" у працях вітчизняних та зарубіжних вчених.....	271
Чміль Н.С. Психологічний аналіз мотивації діяльності священника.....	272
Shayda A., Shayda N. Features professional thinking of future teachers.....	274
Shapoval I.M. Psychological factors of formation of professional identity of psychology students.....	275
Shymko I.M. Independent work as a key factor of socialization of personality of university students.....	276
Штученко І.Є. Особливості самоактуалізації студентів технічних спеціальностей із різною кар'єрною спрямованістю.....	277
Якименко А.В. Особистісна активність як чинник формування професійної готовності майбутніх фахівців.....	278

Секція 6. АКТУАЛЬНІ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПОВНОЦІННОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЮДИНИ ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

Абсалямова Л.Н. Социально-психологические детерминанты нарушений пищевого поведения в современных условиях.....	280
Безмертний О.В., Маркова М.В. Психологічні аспекти переїдання: тенденції сучасної допомоги.....	281
Борисова А.О. Оптимізація картини світу та успішність міжкультурної адаптації студентів-іноземців у країні навчання.....	283
Габелкова О.Е., Луценко Е.Л., Венгерова Е.М. Особенности поведения лиц молодого возраста при ухудшении здоровья.....	284
Даниленко Н.В. Особливості рис характеру вагітних жінок.....	286
Жарикова С.Б. К Проблеме организации психологических служб в лечебных учреждениях.....	288
Жидко М.Е., Долгополова Е.В., Фаворова Е.Н. Образ психотравмы в современном информационно-коммуникативном пространстве Украины.....	289
Жидко М.Є., Калайтган Н.І. Психологічні наслідки локальних військових конфліктів.....	290
Льїна Ю.Ю. Психологічні аспекти задоволеності шлюбом подружніх пар.....	292
Кобзєва Ю.А. Психологічні особливості тютюнозалежних із різними копінг-	

specialist, during which there takes place awareness of professionally significant formations, the strategy of professional activity in humanistic paradigm emerges. "I – concept" is formed. Very important in this respect it is the issue of self-formation in the process of professional formation of personality.

At various views on the nature of self-attitude we primarily consider the basic philosophical position according to which the problem is seen as an integral part of the problem of consciousness. Isolating our own "I", we can contemplate ourselves as something independent in relation to ourselves, identify ourselves as a subject of our actions. It is in this the measure of oneself and the maturity level as a whole are reflected. In the works devoted to studying self-consciousness, the notion of "I – concept" is used, which is closely linked with the category of "self-formation". This term denotes the totality of all individual perceptions of himself. This narrative component of "I – concept" is called the image "I"; the component associated with the attitude to oneself or some of one's qualities – self-esteem, set of one's own self-esteems – as taking oneself; behavioural reactions caused by the image of "I" and self-formation form a behavioural component of "I – concept". Thus, self-identity is the formation which is made up of three components: cognitive, affective, behavioural, which have relatively independent logic of development, but in their real existence form a functioning relationship.

In modern psychology, there is no single approach to determine such a phenomenon as "self-attitude" although the definite problem is actively studied by the native psychologists. The analysis of the works devoted to formation of a man to himself, let us speak about a great variety of psychological categories. We can call such concepts as "generalized self-esteem", "self-respect", "self-image", "emotional and holistic formation", one's own attitude", "feeling of one's dignity", "self-confidence", "self-satisfaction", "autosympathy", "self-value" and others.

The analysis of foreign psychological researches makes it possible to capture the diversity of approaches to solve this problem, e. g. self-attitude is seen as strong conviction in impressing other people, confidence in the capacity for a particular type of ownership-term competence, commitment and sympathy for oneself (L.Veles, H.Makvell).

Attitude to oneself enables the individual to understand himself through the understanding of his relationship to the world, through substantive relationship to other people and above all – through his practical activity and its results, through what a person considers his own.

О. А. Столярчук

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

РОЛЬ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ФОРМУВАННІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО УНІВЕРСУМУ

Важливу роль у процесі професійного становлення особистості відіграє її самосвідомість. Виходячи з принципу єдності свідомості та діяльності, професіогенез особистості викликає суттєві зміни її свідомості, в тому числі й самоєввідомості. З іншої сторони, фахове самовизначення молодого людини є результатом функціонування її самосвідомості, яка формує бачення себе в майбутній професії. На етапі фахового становлення самосвідомість особистості виступає чинником її формування як суб'єкта професійної діяльності (Деркач Л.О., 2004) і водночас підґрунтям для особистісного новоутворення – професійного універсуму.

Професійний універсум тлумачиться нами як психічне новоутворення особистості випускника, яке проявляється як інтегрований цілісний образ професії та себе в ній. Це новоутворення поєднує в собі готовність і здатність студента успішно реалізувати себе як майбутнього суб'єкта фахової діяльності. Професійний універсум поєднує в свідомості суб'єкта праці дві складові: професійну, тобто компетентність щодо професії, та особистісну – ідентичність в ній. Таким чином, особистість співставляє знання про професію, її характеристики з аспектами власної Я-концепції. Будь-який фахівець при усвідомленні себе як суб'єкта професійної діяльності повинен усвідомлювати зв'язки і

стосунки, які складаються у нього при взаємодії з матеріальним і соціальним світом, та які зумовлені специфікою професії (Деркач А.О., 2004).

Вже на етапі професійного самовизначення самосвідомість молодшої людини слугує ядром для його успішності, а впродовж фахового навчання різноманіття впливу Я-концепції на становлення суб'єкта праці посилюється. Загалом можна виокремити такі функції самосвідомості для формування та функціонування професійного універсуму:

- підґрунтя професійного самовизначення та ядро пропедевтичного етапу формування професійного універсуму шляхом механізмів самоусвідомлення.
- спосіб контролю та регуляції успішності формування професійного універсуму на етапі самовизначення та фахового навчання.
- форма професійної ідентифікації й індивідуалізації особистості під час реалізації професійного універсуму фахівця-початківця.

За думкою Р. Бернса, самосвідомість особистості поєднує в собі три структурні компоненти, як-от: когнітивну, що втілюється у образі «Я»; оцінну, яка функціонує через самооцінку; та поведінкову, що уособлює інтенції та поведінкові реакції щодо самого себе (Бернс Р., 2000). Ці компоненти модифікуються як аспекти професійного універсуму, зокрема образ «Я» містить компетентність щодо себе як суб'єкта професійної діяльності, самооцінка зосереджує оцінку себе як фахівця, рівень домагань фігурує як показник своїх професійно орієнтованих запитів.

Першим кроком формування професійного універсуму є ключовий процес ранньої юності – професійне самовизначення. На цьому етапі молода людина вперше стикається з завданням акумулювати та проаналізувати інформацію про світ професії, а також здійснити рефлексію своїх фахово орієнтованих бажань і можливостей. Цей етап можна вважати початковим для зародження професійної самосвідомості, яка, в свою чергу, стає підґрунтям для формування професійного універсуму.

Виступаючи локальним проявом самосвідомості особистості, професійна самосвідомість також містить базові компоненти – професійний Я-образ і професійну самооцінку. Образ «Я» як когнітивний компонент фахової самосвідомості зосереджує інформацію особистості про свої професійні характеристики. Під час професійного самовизначення особистість співставляє своє актуальне «Я» (теперішні потенції й інтенції) з ідеальним «Я», в якому вбачає мету свого фахового становлення. Впродовж фахового навчання актуальне «Я» трансформується в ідеальне «Я» по мірі набуття професійної компетентності. Успішність професійного становлення на етапі фахового навчання визначається також рефлексивним «Я» (відображенням оцінки оточуючих значущих осіб – викладачів, методистів) та шляхом порівняння актуального «Я» з ретроспективним «Я», що втілює бачення себе в минулому. Відповідно, функціонування професійного Я-образу студента забезпечує формування змісту особистісної компоненти професійного універсуму.

Водночас пропедевтична професійна самооцінка, що формується під час юнацького фахового самовизначення, стає підґрунтям для зародження професійного універсуму. Впродовж навчання у ВНЗ особистість відчуває вплив професійної самооцінки, яка уособлює афективно-ціннісну сторону фахової самосвідомості. Процесам оцінювання піддаються як результати фахового навчання студента (самооцінка результату), так і професійно орієнтовані ресурси (самооцінка потенціалу) (Рєан А.О., 2007). Також функціонує загальна професійна самооцінка, що визначає ставлення особистості до себе як до суб'єкта праці, та парціальні самооцінки, які розповсюджуються на окремі фахово орієнтовані якості і характеристики. По завершенню професійного навчання укладається самооцінка фахової готовності, яку можна вважати одним із критеріїв сформованості професійного універсуму.

Рівень домагань старшокласника в процесі його професійного самовизначення носить ще надто розмитий, узагальнений характер. Впродовж фахового навчання рівень

домагань студента щодо майбутньої професії зазвичай конкретизується під впливом самоаналізу та зовнішніх вимог, що сприяє формуванню адекватної особистісної компоненти професійного універсуму. Під час рефлексії успішності фахового навчання студент співставляє рівень своєї актуальної компетентності з вимогами професії, а виокремлення розбіжностей стає потенціалом для подальшого саморозвитку та самовдосконалення. Процес формування професійної самосвідомості спеціаліста передбачає перехід від автоматизму до рефлексії, примітивізму до ускладнення особистісної структури, подолання стереотипів і використання свідомої емпатії і гнучкості спілкування, здійснення саморозвитку і самовиховання (Мітіна Л.М., 2004).

Факт категоризації професійної й особистісної компетентності на етапі фахового навчання є ознакою успішного формування професійного універсуму майбутнього фахівця та його самосвідомості. Професійна самосвідомість – це самосвідомість людини, для якої конкретна трудова діяльність є головним засобом утвердження почуття власної гідності як сформованої особистості (Пряжнікова О. Ю., 2001).

Важливо, що фахове навчання є полігоном не лише для формування професійного універсуму, а й забезпечує його наступність з вибудовою професіоналізму суб'єкта праці. Деталізуючи структуру професіоналізму, Ю.П.Поваренков визначає її компонентами операційний, що виявляється у наявності та задіяності кваліфікаційних знань, умінь, навичок, педагогічних здібностей, результатом його функціонування є професійна компетентність, мотиваційний, що зосереджує актуальні для особистості мотиви педагогічної діяльності та локалізується у професійній спрямованості; смисловий, якому властиві сформована Я-концепція професіонала і професійна самооцінка, він проявляється через професійну самосвідомість (Поваренков Ю.П., 2002). Відповідно до цієї тези, професійний універсум стає базою для подальшого формування професіоналізму фахівця шляхом інтеграції його професійної компетентності та самосвідомості.

Отже, самосвідомість є рушієм переходу потреб, бажань, прагнень особистості в усвідомлювані мотиви професійного становлення. Відповідно, продуктивна самосвідомість є чинником формування професійного універсуму особистості. В свою чергу, сформований професійний універсум суб'єкта праці забезпечує наступність та інтеграцію його професійної та особистісної компетентності, якість та цінність якої визначається функціонуванням фахової самосвідомості. Професійний універсум добуває ідентичність і суб'єктність особистості і водночас коригує її поведінку щодо фахової діяльності.

Helen Stulika

Mariupol State University, Mariupol

PECULIARITIES OF FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE PSYCHOLOGISTS AT THE MODERN STAGE OF SOCIETY DEVELOPMENT

Ukrainian state policy in the sphere of reformation of higher education provides a complete development and implementation of innovative technologies of teaching a foreign language, which corresponds to the idea of integration of Ukrainian higher education to the European and world educational space. European integration creates favourable conditions for the development of science and education, but the question is about the transition from adaptive to learner-centered education (V. P. Andrushchenko, I. D. Bekh, V. J. Bykov, I. A. Zazun, V. I. Lugovoy, N. G. Nichkalo, V. Olynyk, I. F. Prokopenko, A. Romanovsky, etc.). The main purpose of the modern system of education is the intellectual and moral development of the personality, formation of creative thinking and the ability to work with information given in a foreign language. Therefore, the system of education of mastering a foreign language must be constructed in such a way as to provide the opportunity for students to think independently, to relate different points of view and to formulate their own point of view.